בס"ד

סיון התשע"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

בין ריגול לתיור

לפרשת שלח-לך (על פי שיעורים של הרב מרדכי ברויאר זצ"ל והרב יונתן גרוסמן)

בפתיחת השיעור לפרשת המרגלים , נבחן תחילה מספר מושגים על פיהם עובד צה"ל , כמו גם כל אגף מודיעין מקביל בעולם. (כל הנתונים מתוך אתר ההנצחה לחללי קהילת המודיעין)

א. **צי"ח -** (ציון ידיעות חיוניות) קביעת נושאי התעניינות ומשימות איסוף לפי סדר קדימויות וּבְתוֹכָן לפי עדיפויות, על-פי הדרוש לגוף המודיעיני בזמן נתון. **במודיעין השדה המושג משמש לידיעות בעלות חשיבות ודחיפות על האויב ועל הקרקע, הדרושות לצורך הערכה או לקבלת החלטה.** פורמאלית קדימויות הצי"ח נקבעות בידי הקברניטים, אך בפועל המודיעין הוא שעושה זאת ומקבל את אישור הקברניטים ;

ב. **איסוף מודיעין** - כלל הפעולות והתהליכים שנוקטות סוכנויות האיסוף של קהילת המודיעין על מנת להשיג ידיעות/מידע על גורם עוין/יריב/אויב (ולעתים רחוקות גם על גורמים שאינם עוינים). הן באיסוף גלוי והן באיסוף חשאי (איסוף ידיעות ומידע באופן שהסביבה והאובייקט של האיסוף אינם יודעים על עצם עובדת האיסוף).

ג. **הכוונת איסוף** – הטלת משימות איסוף מודיעין על סוכנויות האיסוף השונות על-פי תכנית קבועה, ושינוי משימות אלו לפי הצרכים וההתפתחויות.

כאשר קברניטי הביטחון מבקשים לקבל החלטה מעשית , הם מסתייעים במודיעין מוקדם הכולל את שאספו יחידות האיסוף השונות , ואשר העבירו ליחידות המחקר שתפקידן לעבד ולבדוק ולאמת את הידיעות. במסגרת זו נעשה שימוש גם במושג

ד. **איפכא מיסתברא** - ביטוי בארמית, ופירושו שההפך מהמקובל הוא המסתבר כנכון. המונח משמש במודיעין מאז מלחמת יום הכיפורים, כהליך בקרה על הקונצפציה המובילה בנושא מסוים, ומעמיד מולה קונצפציה נגדית שנחשבת באותו זמן לבלתי סבירה.

המונח משמש גם בהקשר של חשיבה בלתי שגרתית, ולא רק במסגרת הבקרה

בשיעורנו ננסה לבחון את התנהגות המרגלים בהתאם לכללים אלו

1. **במדבר י"ג א-כ:**

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וְיָתֻרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כֹּל נָשִׂיא בָהֶם: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל פִּי ה' כֻּלָּם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה... וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לָתוּר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בַּנֶּגֶב וַעֲלִיתֶם אֶת הָהָר: וּרְאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מַה הִוא וְאֶת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֶחָזָק הוּא הֲרָפֶה הַמְעַט הוּא אִם רָב: וּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הַטּוֹבָה הִוא אִם רָעָה וּמָה הֶעָרִים אֲשֶׁר הוּא יוֹשֵׁב בָּהֵנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים: וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמֵנָה הִוא אִם רָזָה הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ אִם אַיִן וְהִתְחַזַּקְתֶּם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהַיָּמִים יְמֵי בִכּוּרֵי עֲנָבִים.

הגוף השולח : משה עפ"י ציווי הקב"ה

הצי"ח (הגדרת המשימה) : בחינת אופי וחוזק העם היושב בארץ , וטיב הארץ. ולכך נצטוו להביא דוגמאות. נעבור לביצוע.

2. **במדבר י"ג כ"א-כ"ה:**

וַיַּעֲלוּ וַיָּתֻרוּ אֶת הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר צִן עַד רְחֹב לְבֹא חֲמָת: וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוֹרָה וְאֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשָּׂאֻהוּ בַמּוֹט בִּשְׁנָיִם וּמִן הָרִמֹּנִים וּמִן הַתְּאֵנִים: לַמָּקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֶשְׁכּוֹל עַל אֹדוֹת הָאֶשְׁכּוֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם:

הביצוע תואם את פקודת המבצע, אבל מסירת המידע לוקה ביותר.

3. **במדבר י"ג כ"ו-כ"ט:**

וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְאֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּארָן קָדֵשָׁה וַיָּשִׁיבוּ אוֹתָם דָּבָר וְאֶת כָּל הָעֵדָה וַיַּרְאוּם אֶת פְּרִי הָאָרֶץ: וַיְסַפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה פִּרְיָהּ: אֶפֶס כִּי עַז הָעָם הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהֶעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם יְלִדֵי הָעֲנָק רָאִינוּ שָׁם: עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחִתִּי וְהַיְבוּסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בָּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יֹשֵׁב עַל הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן:

במידע עצמו , לכאורה אין בעיה - המרגלים מוסרים עובדות הן לגבי טיבה של הארץ, עם דוגמאות , עובדות לגבי אופיו של העם היושב בה, טיב ביצוריו, מיקומו, ומציאותם של ענקים בה.

בעיה ראשונה עולה, כשבוחנים למי נמסר המידע, לגורמים המוסמכים, קרי משה, אך גם לגורמים בלתי מוסמכים בעליל שיכולת הניתוח שלהם לוקה – כל העדה!!

למרות שאין כאן לכאורה הבעת דעה , מרגיש כלב כי מסירת המידע מגמתית וכאיפכא מסתברא נותן את דעתו.

4. **במדבר י"ג ל':**

וַיַּהַס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוּכַל לָהּ:

כאן עולה בעיה נוספת: גוף האיסוף הופך לגוף המחקר ומוציא מסקנות אופרטיביות על פי שיקול דעתו.

5. **במדבר י"ג ל"א – ל"ג:**

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ: וַיּוֹצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת: וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִלִים וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

מעבר לכל מה שנאמר יש כאן דיווח מסולף של העובדות. גופי האיסוף משבשים את יכולת ניתוח המודיעין על ידי מידע מגמתי ושקרי. מכיוון שהמידע הנמסר לא נבדק ולא נותח , ויותר מכך הוגש לעיון " כלי התקשורת" במקום לגורמים המוסמכים , התוצאה היא:

6. **במדבר י"ד א-ד:**

וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא: וַיִּלֹּנוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל הָעֵדָה לוּ מַתְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוּ מָתְנוּ: וְלָמָה ה' מֵבִיא אֹתָנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת לִנְפֹּל בַּחֶרֶב נָשֵׁינוּ וְטַפֵּנוּ יִהְיוּ לָבַז הֲלוֹא טוֹב לָנוּ שוּב מִצְרָיְמָה: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרָיְמָה.

אלא, שקיימות מספר סתירות משמעותיות בתיאור פרשת המרגלים בין ספר במדבר לדברים, בו נאמר

7. **דברים א', כ"ב-כ"ח:**

כב וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה-בָּהּ וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֲלֵיהֶן .כג וַיִּיטַב בְּעֵינַי הַדָּבָר וָאֶקַּח מִכֶּם שְׁנֵים עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לַשָּׁבֶט .
כד וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל אֶשְׁכֹּל וַיְרַגְּלוּ אֹתָהּ .
כה וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיּוֹרִדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נֹתֵן לָנוּ .כו וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וַתַּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם .כז וַתֵּרְגְּנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׂנְאַת יְהוָה אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ .כח אָנָה אֲנַחְנוּ עֹלִים אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת-לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמָיִם וְגַם-בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם .

ההבדלים הבולטים הם:

א. **היוזם לשלוח המרגלים**: בספר במדבר מתואר שמשה הוא היוזם הראשוני לשליחת המרגלים ובעצה אחת עם הקב"ה קבע מי האנשים שישתתפו בלתור את הארץ. לעומת זאת בספר דברים היוזמה של בני ישראל, ומשה רק מצטרף בשלב המימוש, ואילו הקב "ה לא מוזכר כלל .

ב. **מי האנשים שנבחרו לתור את הארץ**: בספר במדבר המרגלים שנבחרו נקראים נשיאים וראשי בני ישראל. לעומת זאת בספר דברים המרגלים נקראים "אנשים" סתם. שנאמר "ותיקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ"

ג. **מה משימת המרגלים**: בספר במדבר משה מוסר למרגלים בטרם יציאתם שתי משימות: האחת צבאית - החזק הוא הרפה, הבמחנים אם במבצרים,והשניה - התרשמות מהארץ "השמנה הוא אם רזה, היש בה עץ אם אין". ולעומת זאת בספר דברים מופיעות רק משימות צבאיות בלבד: שנאמר " ויחפרו לנו את הארץ וישבו אותנו דבר ".

8. **רש"י מישב את הסתירה הראשונה:**

שלח לך -לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. על פי ה' - ברשותו, שלא מיחה על ידו

כלומר לדעת רש"י, דברי ה' באו בעקבות פניית העם אל משה לרגל את הארץ, וה' הסכים לאפשר להם זאת בדיעבד.

9. <u>הסבר אחר מציע הרב מרדכי ברויאר :</u>

סתירה זו איננה ניתנת להתיישב אלא על פי ההנחה, ששני הדברים האלה אירעו זה בצד זה ; וה' ציוה את משה לשלוח מרגלים - וגם העם ביקש ממשה לשלוח מרגלים. ומסתבר, שמצות ה' ובקשת העם לא היו תלויות זו בזה אלא תחילה הציע העם למשה לשלוח מרגלים, והצעת העם נתקבלה על דעת משה ; ובאותה שעה עדיין לא ידעו משה והעם, שעתיד ה' לצוות אותם על כך. ואחר כך ציוה ה' את משה לשלוח מרגלים ; ומצוה זו ניתנה למשה כצו מוחלט, שאיננו תלוי כלל ברצון העם.

כלומר לשיטת הרב ברויאר, כאשר יצאו המרגלים למסעם בארץ, הוטלה עליהם שליחות כפולה - הם יצאו לקיים את מצות ה', ויחד עם זה הם גם עשו את רצון העם. ממשיך הרב ברויאר :

"ואין ספק, ששתי השליחויות האלה לא היו שונות זו מזו רק במיהות המשלח - אלא גם במהות השליחות. שהרי מחשבות ה' גבהו ממחשבות האדם - כדרך שגבהו שמים מארץ ; ושליחות המוטלת על אדם מידי ה' אי אפשר שלא תהיה שונה וגבוהה משליחות המוטלת עליו מידי אדם... מטרת העם מפורשת בכתוב : העם ביקש לשמוע מפי המרגלים "את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן" (דברים א, כב).

תכלית הריגול שביקש העם היתה צבאית בלבד. להכיר את הדרך, שהארץ נוחה להיכבש בה. וכן לדעת אם הערים בצורות או פרוזות כדי שיוכל להתכונן למלחמה. בריגול צבאי מסוג זה אין צורך לתור את כל הארץ, די לבדוק את הדרכים והערים, שעוברים בהן בתחילת הכיבוש. אם יהיה צורך אחר כך, יבוצע ריגול נוסף בהתאם לצרכי המשך המלחמה והשלמת הכיבוש .

ה' לעומת זאת מצווה לראות את הארץ כולה. נאמר בפסוק "יתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל". נראה מסתימת לשון הכתוב, שאין די שיראו את הדרך שעולים בה ואת הערים שבאים אליהן ; אלא חובה עליהם לראות את הארץ כולה.

נראה שמשמעות שליחות המרגלים היא סמלית יותר מאשר צבאית. האופי הסמלי מוכח גם מכך, ששנים עשר המרגלים היו כולם "נשיאים" ו"ראשי בני ישראל". ומסביר הרב ברויאר כי

אין דרך נשיאים וראשי עם לצאת בעצמם אל ארץ האויב כדי לתור שם דרכים וערים ; אלא הם ממונים על המלחמה בכללותה. הם שולחים מרגלים, ואינם נשלחים כמרגלים ; הם נותנים פקודות, ולא מקבלים פקודות.

מכאן, שהנשיאים לא היו מרגלים אלא מנהלי המלחמה. כנציגי השבטים עליהם לראות את הארץ בטרם תכבש, העם חייב להכיר את מתנת ה' נותן לישראל

נמצא, שהנשיאים לא יצאו לרגל את הארץ כדי לסייע על ידי כך לשבטים הכובשים ; אלא עצם הליכתם בארץ כבר היה בה משום תחילת כיבוש. כאברהם בשעתו הם ראו את כל הארץ והתהלכו בה לכל אורכה וכך קנו את הארץ בראייה ובהליכה ובעקבותיהם באו אחר כך השבטים וקנו את הארץ בכיבוש מלחמה.

תפקיד ראשי השבטים היה לראות את הארץ המובטחת ולשמש חלוץ ההולך לפני המחנה. האמונה באל, שאך לפני זמן קצר עשה להם ניסים במצרים ועל הים חייבת היתה לגבור על " אפס כי עז העם" . מכיוון שלא עמדו ראשי בני ישראל במבחן זה , נידונו ל40 שנה במדבר, להבדיל מארץ זבת חלב ודבש, מקום בו חיים רק על פי ה', דבר שילמדם לסמוך על האל.

תשובה דומה נותן הרב זלמן ברוך מלמד, לדעתו , חטא המרגלים היה שפירשו את השליחות שאליה נשלחו, באופן שגוי. המרגלים חשבו שמטרת שליחתם היא לבדוק, האם ניתן לכבוש את הארץ, מהם הנתונים האסטרטגיים של יושבי הארץ, והאם משימת כיבוש הארץ היא משימה אפשרית או לא.

10. <u>ממשיך הרב מלמד:</u>

למעשה, שליחותם לא הייתה צריכה לעסוק כלל בשאלה "האם?..." , אלא בשאלה "איך?..." , כאשר מראש ברור לכל, שהולכים לכבוש את הארץ. הקב"ה ביקש לתת לבני ישראל חלק ושותפות עמו בכיבוש הארץ. לכן, הסכים לשלוח מרגלים, שתפקידם יהיה להביא ידיעות על יושבי הארץ ועל הדרכים הנוחות לכיבוש הארץ. אך צריך היה להיות ברור לכל, מעל כל ספק שארץ ישראל תיכבש על ידי בני ישראל, גם בסיעתא דשמיא מאת הקב"ה, וגם בדרך הטבע, מכוחם של ישראל.

ולמסקנא מכך לומד הרב מלמד גם לימנו אנו :

גם בימנו, צריכים אנו לדעת שאין שאלה, "האם צריך להחזיק בארץ ישראל?". כמובן שצריך להחזיק בכל עוז בארץ ישראל, מאחר שעל דבר זה נצטווינו במצוות עשה, ואיסור חמור הוא למסור חלקים מארץ ישראל לנכרים. לכן, השאלה היחידה העומדת בפנינו היא: "איך?", איך נחזיק בכל ארץ ישראל, ומה עלינו לעשות לשם כך.

הרב יונתן גרוסמן מחלק את ספר במדבר לשני חלקים :

עד חטא המרגלים, מדובר בעם העומד ערב הגעה לארץ שהובטחה לאבותיו ולו, ועומד להיות, בעוד זמן קצר, בעל הגדרה אוטונומית עצמאית. בעקבות החטא, נגזר

על דור יוצאי מצרים: "במדבר הזה יפלו פגריכם", והארכה של ארבעים שנה נכונה לעם, לפני שיזכה להגיע אל הארץ הנכספת. שינוי זה משנה את המסע. לא עוד צפייה לכניסה קרובה לארץ, אלא התארגנות להליכה ממושכת במדבר .

ההפטרה מביאה אותנו שוב לאותה נקודה שהיינו בפרשה. עם ישראל ניצב שוב ערב כניסה לארץ המובטחת , להגשים את הבטחת הקב"ה "לך אתננה ולזרעך".

הרב גרוסמן משווה בין מרגלי משה למרגלי יהושע.

11. <u>יהושע ב', א':</u>

א וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ-בִּן-נוּן מִן-הַשִּׁטִּים שְׁנַיִם-אֲנָשִׁים מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית-אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב וַיִּשְׁכְּבוּ-שָׁמָּה.

בעקבות השוואה זו, מגיע אף הוא למסקנה דומה.

12. <u>הרב יונתן גרוסמן:</u>

ההקבלה ברורה מאליה: עם ישראל עומד לפני מלחמת כיבוש הארץ / יריחו, ולפני היציאה לקרב, שולח המנהיג (משה / יהושע) מרגלים, על מנת להתכונן לכיבוש העומד לבוא.

בחינת הצי"ח של משה , מול הצי"ח של יהושע מביא להבדלים בין שתי השליחויות

הרב יונתן גרוסמן מתמקד, בהבדלים בין שני מקרי שליחת המרגלים.

א. **מספר המרגלים** - משה שולח שנים עשר מרגלים, ואילו יהושע שולח שניים בלבד. הבדל זה קשור לשטח אותו המרגלים צריכים לבדוק. מרגלי משה אמורים לעבור בארץ כנען, ואילו מרגלי יהושע ביריחו בלבד.

ב. **אפיון המרגלים** - הכתוב מאריך באפיון מרגלי משה :"שלח לך אנשים... איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו, כל נשיא בהם... כלם אנשים ראשי בני ישראל המה", משה אינו שולח חיילי מודיעין אלא את ראשי בני ישראל, בניגוד גמור למרגלים ששולח יהושע. שם נאמר: "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים" . מרגלי יהושע הנם אנונימיים, וניתן להניח כי מדובר בשני חיילים, גם אם חיילים מוכשרים במיוחד, המסוגלים לעמוד במשימה מורכבת של ריגול.

ג. **פומביות שליחת המרגלים** - מעצם זהות מרגלי משה - נשיאי העדה - נגזר שיתוף העם כולו בשליחת המרגלים. לא רק שהציבור כולו יודע על כך, יש חשיבות שלכל שבט יהיה נציג משלו בהרכב המרגלים. בניגוד לכך, מרגלי יהושע נשלחים "חרש" למלאכת הריגול. אף בחזרתם מוצאים הבדל במען דיווח המסקנות. מרגלי משה חוזרים ומדווחים לעם כולו את מסקנתם והכתוב מדגיש פעמיים כי הדיווח נמסר לכל העדה כולה, לצד המנהיגים . לעומת זאת, מרגלי יהושע מדוחים רק למנהיג ששלח אותם בלבד: "וישבו שני האנשים וירדו מההר ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון, ויספרו לו את כל המצאות אותם" . המנהיג בלבד נמצא בסוד העניינים, הוא היוזם את מלאכת הריגול והוא המקבל דיווח בסופו של דבר.

ד. **תוכן השליחות** - במינוי שניתן למרגלי משה, מופיעים הנושאים שעל המרגלים לבדוק.

אומר הרב גרוסמן:

חלק מהפרטים אנו אכן מצפים למצוא בכתב מינוי העוסק בריגול ערב מלחמה לריגול, למשל "ואת העם הישב בה החזק הוא הרפה, המעט הוא אם רב... ומה הערים אשר הוא ישב בהנה הבמחנים אם במבצרים". אולם, לצד נתונים אלו אומר משה פרטים נוספים, שלא ברור איזה תפקיד הם יכולים לשמש בהתכוננות למלחמה הקרובה לבוא. כך למשל: "ומה הארץ השמנה היא אם רזה, היש בה עץ אם אין" . פוריותה של הארץ אינו רלוונטי כלל לשאלת כיבוש הארץ, ולא ברור מדוע מרגלים צריכים להחזיר למנהיגם את מסקנתם בענין זה. יתירה על זאת, דווקא נתון זה זוכה למשנה חשיבות בשל דרישת משה - "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ". על המרגלים להביא דוגמאות מפרי הארץ ולהראות לעם היושב במדבר ומתכונן לכיבוש הארץ. מה צורך יש בדבר? בניגוד לכך אצל יהושע כתב המינוי קצר וחד: "לכו ראו את הארץ ואת יריחו".

ה. **לשון ריגול** - הבדל לשוני נוסף הקיים בין שני הספורים הוא שביהושע הכתוב אומר באופן מפורש - "שנים אנשים מרגלים" (יהושע ב', א), ואילו בפרשתנו לשון זו אינה מופיעה כלל. במקום לשון ריגול מופיע בפרשה לשון "לתור את הארץ".

אומר הרב גרוסמן:

לאור הבדלים אלו ניתן להגדיר ביתר דיוק את תפקיד המרגלים בפרשת השבוע. אם נעבור על הנקודות שהזכרנו, נראה מיד כי הדבר הפשוט והמתבקש יותר נעשה אצל יהושע, ואילו במרגלים ששולח משה אנו מופתעים לגלות את הפרטים הללו.

הבדלים אלו מעלים תמיהה עקרונית במרגלי משה. אופן שליחתם אינו תואם את התפיסה האינטואטיבית שלנו לגבי מושג הריגול.
לשלוח מספר גדול של אנשים, שהם מנהיגי עם ישראל (נשיאים), בצורה פומבית רבה, הן ביחס לעם ישראל, והן ביחס ליושבי הארץ אותה הולכים לרגל, סותר את היסוד הבסיסי ביותר במלאכת הריגול - החשאיות.
למלאכת ריגול מתאים לשלוח חיילים צעירים ומאומנים, שיוכלו להסתתר, לברוח ולאסוף נתונים בהיחבא. מפתיע למצוא את נשיאי העדה לוקחים על עצמם מלאכת ריגול צבאית, באופן רעשני ולא מוסווה.
ההבדל החמישי ,מציף את העובדה כי טיב פירות הארץ לא יכול להשפיע על צורת הקרב ועל הטקטיקות שכדאי לנקוט בהן. פוריות האדמה אינה מעלה ואינה מורידה בעת מלחמה, ואינה רלוונטית לצורת קרב עדיפה.

מתוך הבדלים אלו, מסיק הרב גרוסמן כי תפקיד מרגלי יהושע הוא אמנם צבאי. ובתור שכזה נעשה בחשאיות יתירה, והמטלה היא - האם יושבי יריחו מוכנים לקראת הקרב עם ישראל, מהו המורל בקרב הלוחמים וכד'. את התשובות לשאלות אלו מקבלים המרגלים בשיחתם עם רחב, ואלו הן המסקנות שהם מביאים ליהושע. רק המנהיג, האחראי על ניהול הקרב, שומע את הדיווח, והעם כולו אינו יודע כלל שנשלחו מרגלים.
לעומת זאת מרגלי משה אינם מרגלים צבאיים.
אומר הרב גרוסמן :
במקום לשון ריגול מופיע לשון לתור, כלומר לטייל ולהסתכל. תפקיד תיירי משה אינו צבאי כלל, אלא פוליטי-מדיני. ה"ממשלה" של העם ...הולכים לטייל בארץ על מנת להכירה. לא האסטרטגיה הצבאית עומדת מול עיניהם אלא היכרות עם הארץ אליה הם עומדים להיכנס, ובה הם מתעתדים לגור.... לא ייפלא אפוא, כי כשחוזרים מרגלי משה, ומדברים רעות על הארץ מכנה זאת הכתוב: "ויצאו דיבת הארץ אשר תרו אתה" . ארץ ישראל עומדת למבחן בדיווח המרגלים, ולא רק יכולת כיבושה...
כך אם כן אנו קוראים בפרשה ובהפטרה על שני סוגים שונים של "מרגלים". בפרשה, עניינו בתיירים העומדים להגר לארץ חדשה ובאים לבדוק את טיבה, ואילו בהפטרה, עניינו בריגול צבאי המקדים מלחמת כיבוש.

13. <u>רעיון זה מקבל משמעות נוספת בדברי הרב יעקב צבי מקלנבורג- בעל" הכתב והקבלה":</u>
בלשון הקודש ישנו הבדל בין "תיור" לבין "ריגול", הרי נאמר: "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען" המילה: לתור- היא במובן חיובי- לראות את הטוב והיפה, אך המילה ריגול- היא במטרה לחפש את השלילה שבדבר. כאן היה חטאם, הם לא הלכו במטרה לחפש את הצד הטוב של ארץ ישראל, אלא כוונתם הייתה לשלול אותה בכל מיני טענות.הדבר מוכח מהמשפט: "ויבואו עד נחל אשכול וירגלו אותה"
ההבנה הפשוטה כי ארץ ישראל עם ישראל ותורת ישראל כרוכים זה בזה נעלמה מ"תיירי" משה, כמו גם ממנהיגי עמנו בדור התקומה. הדבר בא לידי ביטוי גם בניסוח מגילת העצמאות שהיא הבסיס החוקתי ליסוד המדינה. ראוי שנפנים את הדרך בה התקבלו ההחלטות (הנתונים מויקיפדיה) :
ביום שישי, 23 באפריל 1948, שלושה שבועות בלבד לפני הכרזת העצמאות, הטיל פנחס רוזן את ניסוח המגילה על עו"ד צעיר בשם מרדכי בעהם. בעהם התקשה במשימה ולכן נועץ ברב קונסרבטיבי אמריקאי ודוקטור למדעי הרוח בשם שלום צבי דוידוביץ.
הטיוטה הראשונית נכתבה בהשראת הכרזת העצמאות של ארצות הברית והייתה בעלת אוריינטציה דתית מובהקת בה אוזכר שם האל מספר רב של פעמים.
בהמשך נוספו לה נימוקים היסטוריים פוליטיים ומוסריים ומעורבות האל נדחקה לשוליים עד שמה שנותר ממנה לבסוף הוא הביטוי "צור ישראל" ששרד ומופיע גם בנוסח הסופי. הביטוי "צור ישראל" נבחר בכוונה, כיון שהוא מתפרש לשני פנים: שם ה' וחוזק ישראל. הרב מימון טען בתוקף שיש לכתוב את שם ה' במפורש אך לאחר שלא שמעו בקולו, הוסיף לפני חתימתו את המילים בעזרת ה'.
בהמשך עברה הטיוטה לידיו של עו"ד צבי ברנזון (היועץ המשפטי של ההסתדרות) שהכניס לתוכה פסקה רביעית המגדירה את המדינה כיהודית, חופשית, עצמאית ודמוקרטית ועוסקת בהרחבה בזכויות המיעוטים. המילה "דמוקרטית" נמחקה בנוסחים המאוחרים ונותר הביטוי "מדינה יהודית" בלבד. הטיוטות הובאו למנהלת העם וספגו ביקורת חריפה.
טיוטה שלישית נוסחה על ידי ועדה ברשות משה שרת ואף היא ספגה ביקורת חריפה. לבסוף נטל לידיו דוד בן-גוריון את מלאכת הניסוח והקים ועדה חדשה, אלא שבין הנציגים החילונים והדתיים התפתח ויכוח סוער באשר לאזכור האל, כשהנציג החילוני דורש להשמיט את הביטוי "צור ישראל" (אלוהים) והדתי להרחיבו ל"צור ישראל וגואלו". בסופו של דבר התקבלה פשרה והביטוי "צור ישראל" נותר כפי שהוא, כשהחילונים מפרשים אותו ככוחה וחוזקה הפנימי של האומה...
בן-גוריון קיצר ברבע את הטקסט של שרת והוסיף את הטיעון המשפטי לגבי הזכות ההיסטורית והטבעית של

העם על ארצו. באופן זה התקבל הנוסח הסופי של מגילת העצמאות.
חוסר ההבנה , כי כל התהליכים שהובילו להקמת מדינת ישראל , הטובים והרעים מכוונים על ידי הבורא , היא שעמדה לרועץ גם במקרה זה. כך הסכימו שלא להסכים על הביטוי "צור ישראל" כשחלק מפרשים אותו בבחינת "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החייל הזה"

14. <u>הגר"י ניימן ב"דרכי מוסר" מלמדנו:</u>

יש כמה דרגות באמונה, הנמוכה ביותר היא: להאמין שכל מה שעינו של האדם רואה בסביבתו- נברא על ידי בורא עולם כגון: בעלי חיים ,עצים ופרחים, נהרות ויבשות וכו'.
דרגה גבוהה יותר היא להבין שכשאדם יוצר - גם זה ממעשי ה' ואל יחשוב האדם: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"
מסיבה זו נאמר ביציאת מצרים: "אנוכי ה' אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ,הקב"ה הוא שהוציאם ממצרים ולא משה שליח ה'.
דרגה גבוהה יותר באמונה היא ההבנה שהכל מה' הטוב גם הרע , ששניהם מתקיימים רק ברצון ה' . לכן אם הקב"ה הבטיח כי ארץ ישראל היא טובה- יש להאמין בכך. ודווקא בדרגה זו של אמונה- חטאו המרגלים וכשלו.